

Humanitarian Negotiations Revealed

The MSF Experience
Door Claire Magone, Michael Neuman en Fabrice Weissman (red.)
Londen (Hurst & Company) 2011
288 blz.
ISBN 9781849041638
€ 21,-

Het boek *Humanitarian Negotiations Revealed* is voor enigszins ingewijden niet echt nieuw, maar desondanks wel degelijk waardevol. Het is niet nieuw omdat de diverse dilemma's die vastzitten aan het geven van medisch-humanitaire hulp in door armoede, geweld en onderdrukking beheerste gebieden – ik zou zeggen: uiteraard – al meerdere malen zijn beschreven. Maar het is waardevol omdat het uiteenzet dat voor die dilemma's – wederom zou ik zeggen: uiteraard – geen eenduidige, maar van tijd, plaats en NGO afhankelijke oplossing bestaat. Sterker: er bestaat eigenlijk geen oplossing voor, slechts een inschatting van het minste kwaad. Is de inschatting dat de hulp meer goed doet dan kwaad, meer slachtoffers helpt dan veroorzaakt en niet al te zeer de ellende veroorzakende machthebbers met hun onderdrukkende legers en/of milities in de kaart speelt, dan zal de beslissing zijn te gaan helpen of te blijven helpen. Is de inschatting anders, dan zal hulp (moeten) uitblijven of worden stopgezet (als een organisatie natuurlijk vanwege kritiek niet zelf al slachtoffer is geworden of het gebied is uitgezet).

Dat het veelal om een – vanzelfsprekend diep doordachte – inschatting

gaat, betekent tevens dat die inschatting niet breed hoeft te zijn gedeeld; niet binnen de gehele familie van NGO's, maar ook niet binnen de familie van MSF (Artsen zonder Grenzen) zelf. Die familie bestaat toch al een beetje uit los zand, aangezien de diverse afdelingen (Frankrijk, Zwitserland, België, Spanje en Nederland) onafhankelijk van elkaar opereren en ieder hun eigen beslissingen nemen, ook al maken ze dan gebruik van dezelfde naam (niet altijd) en hetzelfde handvest. Ook is duidelijk dat door de omstandigheden (Koude Oorlog, VN-operaties, *War on Terror* et cetera) eerdere overtuigingen en daarop gebaseerde beslissingen aan het wankelen kunnen gaan. Vrij definitieve en alom geldende beslissingen zoals 'we werken nooit samen met militairen en willen geen bewapende bescherming omdat dat de neutraliteit schaadt, of zelfs overboord gooit' zijn daarmee per definitie tijdelijk en plaatsgebonden.

Discrepantie

Al de problemen en al de dilemma's die de teams van MSF (en andere hulpverlenende NGO's, al lijkt een aantal van hen dat niet te beseffen) tegenkomen zijn in feite terug te voeren op de discrepantie tussen hulp en toegang. Om slachtoffers

te helpen moeten die slachtoffers bereikt kunnen worden, maar degenen die dat mogelijk maken zijn vaak dezelfde die er juist voor hebben gezorgd dat die slachtoffers er zijn. Dat is een probleem dat nog wordt versterkt als de te helpen slachtoffers deels de voormalige onderdrukkers waren, die met de hulpgoederen de eerdere onderdrukking weer herstellen, zoals in de kampen in Congo gebeurde na de genocide in Rwanda. Die toegang vereist dus dat er met de onderdrukkers wordt onderhandeld, tenzij er met opstandige groepen in zee wordt gegaan, maar ook die hebben zo hun eigen agenda's.

Over dit soort zaken gaat *Humanitarian Negotiations Revealed*, een wat vreemd boek overigens omdat de twaalf min of meer actuele hulpacties (van Afghanistan tot Zuid-Afrika) voorafgaan aan de historische duiding. Eerst de geschiedenis en dan de actualiteit had mij wat logischer geleken, maar daar ben je historicus voor. Die historische delen hadden bovendien wat meer op elkaar afgestemd kunnen worden. Worden de Franse MSF'ers rond 1980 in het ene deel nog *neo-cons* genoemd vanwege hun afkeer van alles wat naar communisme riekt, in een ander deel worden ze *neo-lib*s genoemd, een misschien subtiel, maar toch niet onbelangrijk verschil. Ook had wel mogen worden vermeld dat de oprichting door die Franse neo-liberale neo-conservatieven van het politieke *Libération sans Frontières*, wat volgens met name de Belgische critici onverenigbaar was met het neutraliteitsbeginsel, tot zo'n hoog oplopende ruzies binnen de MSF-familie leidde, dat het bijna het einde had betekend

van de kort daarvoor, in 1984, opgerichte Nederlandse tak.

Concessies

Van de twaalf actuele casussen maakt ook Frankrijk deel uit, met zijn problematiek van bij Het Kanaal levende 'illegalen' die naar Groot-Brittannië willen. De lezer krijgt een beetje de indruk dat het erin moest om te laten zien dat het ook in Europa kommer en kwel is, en niet alleen in Azië en Afrika. Maar hoe ellendig die situatie ook is, het verschil met de moord en doodslag op grote schaal die Sri Lanka of Birma (dat overigens stevast Myanmar wordt genoemd, de naam die het regime aan het land heeft gegeven) kenmerkt(en), is toch echt zeer groot. Het verhaal over Birma is typerend voor de concessies die moeten worden gedaan om überhaupt tot hulp te mogen overgaan. Het verhaal dat de Nederlandse teamleider heeft gegolfd met het regime is waarschijnlijk overtrokken, maar wordt van de andere kant ook een kleine prijs genoemd als daaruit wat goeds is voortgekomen voor de slachtoffers. Die hulp kwam in Birma echter al snel niet op het verlenen van in principe tijdelijke noodhulp aan slachtoffers van geweld neer – toch de raison d'être van MSF – maar op het langdurig zorgen voor zieken, met name aids-slachtoffers. Die hulp werd vooral verleend door MSF-Nederland. Maar omdat MSF er bij het militaire regime niet al te best op stond, werd gebruik gemaakt van de voor Birmezen onbegrijpelijke Nederlandse naam. Het zou overigens aardig zijn geweest als de samenstellers van het boek even naar Nederland hadden gebeld met de vraag hoe Artsen zonder Gren-

zen moet worden gespeeld. Belangrijker echter is dat deze switch van hulp aan geweldslachtoffers naar hulp aan zieken het regime in de kaart speelde. Een verantwoordelijkheid die een regering toch echt zelf heeft, werd haar uit handen genomen en zij kon tegen de bevolking zeggen dat zij toch maar mooi voor al die schitterende medische hulp had gezorgd. Bovendien was protest tegen mensenrechtenschendingen door het regime – toch al sinds jaren, al is het dan niet vanaf den beginne, de tweede raison d'être van MSF – moeilijker, omdat men niet meer direct met de slachtoffers van die schendingen van doen had. Die veelbejubelde tweeledige taak van MSF – hulpverleners en, al dan niet direct, aanklagers – heeft de vereniging overigens niet alleen goed gedaan. Het moge duidelijk zijn dat de regimes wier instemming nodig is om hulp te kunnen verlenen, niet staan te trap-

pelen om die toestemming te geven aan een organisatie die haar vervolgens aan de schandpaal nagelt. Bovendien is er discrepantie met het neutraliteitsbeginsel. De niet aflatende discussie over wel of niet uitspreken, kenmerkt MSF dan ook al decennia, waarbij de slinger de ene keer naar 'wel' en dan naar 'niet' doorslaat.

Het bewijst allemaal dat een 'goed doel' eigenlijk niet bestaat. Of een doel 'goed' is hangt niet alleen af van de daadwerkelijke activiteit, maar ook van de intenties achter die activiteit en van de consequenties ervan. Het doel heiligt met andere woorden niet het middel. Alleen al het simpele gegeven dat *Humanitarian Negotiations Revealed* deze simpele waarheid van argumenten voorziet, is de uitgave van het boek meer dan waard.

Dr. L. van Bergen ■